

Mihály Tildikó

Iskolai szertartások

Élmények és veszélyek a diákélethez kapcsolódó rituálékban

Az iskolai-kollégiumi élet eseményei közül a közvélemény figyelmét felkeltő események közül a leggyakoribbak az újonnan érkezettek befogadásához kapcsolódó különféle, nemegyszer durva rítusok. Sokan ezeket is a ma iskolájában megnyilvánuló agresszív jelenségek körébe sorolják. A rituálék hozzátartoznak minden közösség működéséhez, ugyanakkor a különbségek a társadalmi környezetre jellemző kulturális atmoszféra közötti eltérések következményei. A szerző a történelemből és a szakirodalomból vett példák segítségével ezt kívánja bemutatni, rámutatva arra, hogy a negatív előjelű rítusok megváltoztatása csak az adott kulturális jellemzők pozitív irányú átalakításával sikerülhet.

„Régi törzseknél mindig voltak olyan rítusok, amelyek a törzs számára legfontosabb információkat hordozták: honnan jöttek, kicsodák – az életükben lényeges momentumokat rítusokkal erősítették meg. Tehát az, aki ezekben a rítusokban gyerekkorától felnőttkoráig részt vett, kapott egy olyan vázat, amelyhez minden információt már viszonyítani tudott.”

Csányi Vilmos (Educatio, 2008. nyár, kerekasztal)

Rítusok nemcsak a törzsi emberek mindennapjait szőtték át, a mai ember életét is tagolják; a modern társadalmi környezetben is megszokottak a születéstől halálig tartó életút mentén megszervezett különféle alkalmi vagy éppen rendszeres szertartások, ha nem olyan súlylyal és akkora gyakorisággal is, mint ahogyan a korábbi nemzedékek életútját és életterét szabályozták, strukturálták. Régen is, most is sok és sokféle rítus kapcsolódott az életkorok előrehaladtának jelentősebb állomásaihoz (erről gondoskodtak – például – a különféle vallások is), a családi helyzetben, netán a munka világában bekövetkezett különféle változásokhoz vagy éppen az iskolai tanulmányok menetéhez.

Különös figyelmünket érdemlik az iskola színterén előforduló beavatások. Az iskola ugyanis az egyik legfontosabb szocializációs tér, itt találkozik az egyén először „igazi” csoporttal (gyerekek, tanárok, osztályfőnök közössége), amellyel hosszú távon együtt kell működnie, de alkalmazkodnia kell az iskola intézményesített keretéhez is. E célból az iskolában létezik egy legális és egy illegális beavatási struktúra. (A legális struktúrákat – értelemszerűen – az intézményvezetés dolgozza ki, jobbra a beavatás ünnepélyes jellegével. Az illegális struktúrák viszont ennek éppen az ellenkezőjére törekednek.) A két szférára tehát egymástól különböző beavatási formák és értékek jellemzőek, ezek mentén

jönnek létre az ugyancsak eltérő avató- és avatandótípusok.¹ Ami általában az iskolához/iskoláztatáshoz/tanuláshoz kötődő rítusokat illeti, ezek jelentőségét – akárcsak a többi rítust illetően is – sokan² elsősorban abban látják, hogy bizonyos tevékenységek esetenkénti újra-, illetve átszervezésével megakadályozzák azok napi rutinná egyszerűsödését; ez pedig egyaránt fontos tanárnak-tanulónak, mert – egyebek között – lehetőséget ad(hat) a megszokott cselekvésformák alkotó átértelmezésére is. Olyannyira, hogy észrevehető: minden újonnan létrejött, hagyományokkal még nem rendelkező intézmény a megalakulásától kezdődően – a maga módján és lehetőségei között – kifejezetten törekszik valamilyen, csak rájuk jellemző, csak náluk kialakult rítus megteremtésre (e törekvések nyilvánvalóan eleinte a legalitás szintjén jelennek meg); ezzel egyszersmind keresik azokat a *szimbolikus dimenziókat* is, amelyek alkalmasnak látszanak az intézmény vállalt küldetésének érzelmi-szemléletes-játékos kifejezésére.³

A ma is élő rítusok minden formáját – az iskolaiakat is természetesen – többnyire a már említett *hagyományok* alakították, amelyeket változatlanul – vagy alig változtatva – adtak tovább a helyi szereplők nemzedékről nemzedékre, így fennmaradtak néha évszázadokon keresztül, még akkor is, ha időközben a rítus által megőrzött *kollektív cselekvés* eredeti funkciója bizonyos tekintetben már elhalványult. (A középkori mesterlegények ünnepélyes felavatásának rituális elemei például a szabadkőműves szertartásokban köszönnek vissza, noha egészen más közösségi összefüggésben.) Némely, korábban rítusként megélt cselekvési forma pedig időközben *folklorrá* vált, idegenforgalmi eseményként került vissza a mindennapokba – gondoljunk csak a mohácsi busójárás vagy más, „téltemető” szertartások mára főként vendégcsalogatóként fennmaradt rendezvényeire. Olyan cselekvési és viselkedési formákat is ismerünk, amelyek – korábbi szertartásjellegük feladásával – időközben bekerültek az illem, az etikett vagy a protokoll eszközrendszerébe. A rítusok tehát minden területen sokféle formában át- meg átszövik az egyes emberek és az egész társadalom életét; alkalmat adnak a legkülönfélébb nagy- vagy kiscsoportos, esetleg egyéni cselekvésekre is.

Radnóti Miklós iskolába menet, útközben mindig rálépett a járda peremén egy bizonyos kőre, így remélve, hogy elkerüli az aznapi feleltetést; a szegedi egyetemen viszont a hagyományörző diákoknak vizsgára menet – a siker végett – évtizedek óta *Juhász Gyula* mellszobrát, pontosabban azon az orrot kell megérinteniük. Ma senki sem akad fenn azon, hogy az érettségi évében már a szalagavató ünnepség szertartásaival elkezdődnek az „alma mater éretten való elhagyásának” előkészületei, amelyek ballagással, tanároknak adott szerenádózással, bankettel folytatódnak. Legfeljebb az vált ki enyhe rosszállást vagy cso-

1 LAKATOS GÁBOR: *Beavatási szertartások. Funkciói, története, régi és modern változatai.* <http://static.saxon.hu/websys/datafiles/N/21/21770-beavatasi-szertartasok.pdf> (Letöltés: 2009. 12. 15.)

2 PL. PATRICK BARANGER: *Cadres, règles et rituels dans l'institution scolaire.* Presses Universitaires de Nancy, 1998.

3 Unokaöcsém gyerekei, akik Kanadában, egy edmontoni iskolában tanulnak, mesélik, hogy náluk néhány éve rendszeresen megrendezik a kékhajúak napját; a sokféle országból, kultúrából érkező tanulókat befogadó és támogató intézmény ezzel a gesztussal fejezi ki a másság, a szokványostól való eltérés tudatos vállalásának elkötelezettségét. Ilyenkor minden tanuló kékre festett hajjal vagy kék színű parókában jelenik meg, és vesz részt a különféle játékos programokon.

dálkozó mosolyt a közvéleményből, ha a – korábban a felnőtté válás küszöbeként értelmezett – ballagás rítusát az óvodát elhagyó gyermekekkel is szülői vagy intézményi nyomásra gyakoroltatni kezdik. Ezzel valójában a rítus eredeti szerepét hamisítják meg; a legtöbb rítus ugyanis bizonyos életkorhoz, társadalmi státuszhoz kötődik.⁴

Ma is minden gyermek és fiatal kíváncsi örömmel készül egy-egy új élethelyzetben a helytállásra, bármily új, szokatlan környezetbe való beilleszkedésre – a felsőbb iskolába lépők és a majdani kollégisták is –, és ezért büszkén vesznek részt a fogadásukra szervezett, az integráció elvárásait megjelenítő ceremóniákon; még akkor is, ha az új kollektíva tagjai által rendszeresített beavatási szertartások némelyike valamiképpen kellemetlen élményekkel társul is. A beavatások folyamatai egyébként – a megfigyelések szerint – többnyire 3 fázisból állnak: ezek a fázisok az elkülönítésé, a határállapoté, valamint a visszafogadásé,⁵ s csak ez utóbbi elérése nyomán tekinthető a továbbiakban az újonnan érkezett „teljes jogú” tagnak. Az illegális rítusok menete közben – elsősorban az első két fázisban – átélt egyéni fájdalom korábban titkolt, visszafojtott hangjait újabban gyakran felerősíti a nyilvános felháborodás, az azonnali betiltást vagy legalább a hivatalos közbeavatkozás szankcióit is követelők kórusa, akik gyakran úgy állítják be a történeteket, mintha azok a mai, számtalan problémával terhelt oktatási rendszer valamiféle túlkapásait, netán mulasztásait lepleznék le. (Ezeket a szankciókat a nyilvánosságra került esetek nagyobb részében el is érik.) Pedig a szóban forgó beavatási rítusok egyáltalán nem új jelenségek: a változó hangulatú, különféle alkalmakkor elhangzott személyes visszaemlékezések mellett számtalan szépirodalmi műben is fel-feltűnnek – egyebek között – az iskolába-kollégiumba újonnan érkezettek életét akár meg is keserítő, a kisebb tanulókat folyamatosan megalázó különféle, nemegyszer kifejezetten kegyetlen beavatási és egyéb szertartások képei is.⁶

Arról pedig, hogy a mai diákélet mindennapjai sem nélkülözik ezeket a nem mindig pozitív kicsengésű tapasztalatokat, szinte folyamatosan újabb és újabb hivatalos, illetve szakmai vizsgálatok is hírt adnak. Hazai viszonylatban talán a legismertebb e témában a Kurt Lewin Alapítványnak az oktatási jogok biztosa felkérésére készített 2001-es felmérése, amely a magyarországi középfokú intézmények beavatási rítusairól helyenként valóban elkeserítő képet rajzolt.⁷ E megfigyelések a felmérés készítőit természetesen nem lepték meg, hiszen a szakmai és a laikus sajtó nálunk is időről időre hírt adott hasonló történésekről.⁸ (Bár nyilvánvalóan mindaz, ami kitudódik, csupán a jéghegy csúcsa; az ilyesfajta rítusok egyik jellemzője ugyanis éppen az, hogy a résztvevők – az elkövetők és az áldozatok – különböző okokból, de közös akarattal igyekeznek az effajta eseményeket titokban tartani.)

4 L. Arnold van Genenp: *Átmeneti rítusok*. L' Harmattan Kiadó, 2007.

5 L. Genenp.

6 Példaként l. OTTLIK GÉZA: *Iskola a határon*. Magvető Kiadó, Budapest, 1992; ROBERT MUSIL: *Törless iskolaévei*. Ford. Petra-Szabó Gizella. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1996; MARIO VARGAS LLOSA: *A város és a kutyák*. Ford. Benczik Vilmos. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004.

7 L. LIGETI GYÖRGY: *Gyűjtős. Iskola, demokrácia, civilizáció*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2003.

8 L. például GAÁL VIKTOR: *Bennünk élő mítoszok: a beavatási szertartások*. *Mindennapi Pszichológia*, 2009. 2. sz.

A nemzetközi pedagógiai szakirodalom publikációi között is következetesen megjelennek olyanok, amelyek az iskolai rituálék szerepével, azon belül is kiemelten a beavatási szertartások történéseivel foglalkoznak; ezek közül a szakemberek leggyakrabban az *Amerikai Egyesült Államokban készült országos, a középiskolák és a felsőoktatási intézmények világában tájékozódó 2000-es vizsgálat* eredményeit idézik.⁹ A felmérés első fázisában 20 ezer tanuló lakáscímére juttatták el a kérdőíveket; a címzettek kb. nyolc százaléka válaszolta meg értékelhetően a többnyire nyitott végű kérdéseket.

A kapott feleletek alapján megfogalmazott összefüggések némelyike itt is megdöbbentő! Természetesen nem azok, amelyekben a megkérdezett amerikai tanulók 98 százaléka olyan, az iskolai beilleszkedésüket kezdetben „segíteni” akaró – többségében *proszociális* szándékú – beavatásról tett említést, amelyek általában valamilyen pozitív előjelű aktivitásban való, a saját helyén esetleg igazán nem is értékelt részvételre utaltak. Hiszen ezek az utalások olyan, *pozitív* üzeneteket közvetítő feladatokban való önkéntes részvételről szóltak, mint hogy az újonnan érkezettek társaikkal együtt közreműködnek valamely közösségi eseményen (kiránduláson, utazáson), megígérnek egy nagyon értékes dolgot – másoknak való segítséget, iskolai teljesítménynövelést stb. – vagy éppen csak annyit, hogy viselnek valamiféle, az összetartozást jelző formaruhát vagy kulturális szignált.

Az amerikai kutatók megdöbbenését az váltotta ki, hogy a megkérdezettek *több mint fele* megalázó, *illegitim* eljárásnak élte meg a vele beavatás címén történtek egyikét-másikát; arról nem is beszélve, hogy sok esetben csakugyan veszélyes volt a kérdés nyomán felidézett beavatási aktus. Gondoljunk például a különféle ártalmas ételek-italok – alkohol, drog – kényszerű elfogyasztására vagy éppen az ételtől, italtól, alvástól való megvonás kínjaira; esetleg az ütlegelés és egyéb agresszív beavatkozás ártalmaira, netán egy visszataszító, undort keltő anyag szájba vételének és lenyelésének az erőltetésére! Ugyanezekben az alkalmazáson néhol megelégedtek a verbális agresszió eszközeinek alkalmazásával, másutt a beavatók ennél sokkal tovább mentek. Az Alfred Egyetem felmérése egyébként igazolta azt is, amit a témával korábban foglalkozók közül többen is észrevettek és meg is fogalmaztak: hogy a sportolók közösségeiben¹⁰ például nemcsak az átlagnál jóval nagyobb számban – 80% feletti arányokban – rendeznek hasonló rituálékat, hanem hogy ezek a rituálék az átlagosnál jóval súlyosabbak is. Természetesen mindez elmondható általában a *nagyon zárt* közösségekről is, így a hadseregben vagy a börtönökben folytatott újoncavatási szertartások kapcsán is. (Kutatók azt is megfigyelték, hogy az erőszakos, társadalomellenes cselekvésekre szövetkező bandák teljesen egyedi, csak rájuk jellemző szertartásokat alakítanak ki, mintegy a maguk köré teremtendő *mítosz* szándékával.¹¹) Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül – olvashatjuk

9 *High School Hazing*. Alfred University, 2000.

10 „Ti, a csapatban, csináltátok? Volt ilyen, igen. Ha együtt utaztunk valahova, elvettük a másik ételét, italát meg ilyen apróbb csínyek. A vastüdőzés is szokás volt. Ez azt jelenti, hogy nem engedjük fel a víz alól, nem adunk neki levegőt, csak egy kis idő eltelté után...” Interjú a magyar férfi vízilabda-válogatott három tagjával. *Metropol*, 2009. szept. 22.

11 L. Genenp.

másutt¹² –, hogy mindebben jól látható szerepe van a mind jobban terjedő, az iskolák által kivédeni nem tudott *tömegkulturális manipulációnak*, amely főként a tinédzsereket sarkallja arra, hogy minél „eredetibbek”, „különlegesebbek” legyenek, s ebbéli törekvéseikhez az ilyen szertartások is sokféle lehetőséget kínálnak.

Melyek voltak tehát – az amerikai felmérés tanúsága szerint – a leggyakoribb iskolai rítusok az ezredforduló Amerikájában? A megalázó és a különféle anyagokkal való visszaélésre készítető – már említett – próbák mellett előfordult a telefonbetyárkodás, a lelki terror, sőt, olyan törvénybe ütköző cselekedetek kikényszerítése is, mint egymás megsebesítése, lopás, állatkínzás, különféle vandál cselekedetek, rongálások „bevállalása”; ezek a kényszerítések a megkérdezettek mintegy 30 százalékát érintették. Mindez pedig azért történhetett meg, mert – mint a szakemberek megállapították – az ilyen korú tanulók egyszerűen nem tudnak egyértelmű különbséget tenni a tréfa és a kegyetlenkedés között.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy mivel jószerint az (iskolai) élet minden fordulójához kapcsolódnak aktuális szertartások, a tanulók az évek során többféle rituálét is kénytelenek átélni. A beavatási szertartások veszélyeinek leginkább kitett korosztályt mégis – az újabb megfigyelések szerint – a 13–15 év közöttiek képviselik. Az is bebizonyosodott, hogy az igazán kíméletlennek számító eljárások nagyjából kétszer annyi fiút érintenek – akár úgy is mondhatjuk: veszélyeztetnek –, mint lányt; holott összességében a két nem nagyjából azonos mértékben tapasztalja meg a különféle, beavatási szándékú rituális cselekményeket. Az összegzés szerint minél kisebb gyerekek körében fordulnak elő ilyen jellegű beavatási szertartások, annál veszélyesebbek, ami az eddigiek fényében érthető is, hiszen – mint láttuk – a gyerekek még nem tudják érzékelni a fokozati különbségeket. Tradicionálisan viszont ezek a jelenségek jóval túllépnek a súlyponti korosztályokon; hagyományaik a felsőoktatásban és másutt, még a sokkal idősebb fiatalok körében is tovább élnek, legfeljebb más, kevésbé kegyetlen formákban. Valószínűleg egyáltalán nincs is olyan tanulói közösség, amely teljesen mentes lenne ettől a szokástól; még az egyházi iskolák vagy a művészeti képzést folytató intézmények is érintettek benne – talán némiképp kisebb mértékben, mint az átlag. Különösen érdekes az a megfigyelés is, hogy a *szakképző iskolák* gyerekcsoportjai között többnyire elterjedtebbek a veszélyes rítusok, mint az általánosan képző intézmények tanulói között, illetve, hogy ugyanez elmondható a nem iskolai, hanem politikai szerveződésű csoportokról is. (A legsúlyosabb eszközökkel természetesen az eleve illegitim szerveződésű *bandák* tagjai élnek.)

Az amerikai felmérés készítői rákérdeztek arra is, hogy a résztvevőket mi bírta rá az inzultusok eltűrésére és az esetek többségében *titokban tartására*. A válaszok között nagyjából azonos hányadban szerepelt az, hogy az esemény kezdetben *izgalmasnak* ítélték, illetve hogy az újonnan érkezett ezzel is közelebb akart kerülni a csoporthoz, valamint – némiképp kisebb arányban – az, hogy *bizonyítani* akart önmaga előtt... de mit is tulajdonképpen? Erről nem szólnak közvetlenül az adatok, de a gyerekek minden bizonytalansággal azt akarták megmutatni önmaguknak és társaiknak, hogy nem gyávák, nem ijedősek, hogy jó, megbízható

12 HANK NUWER: *High School Hazing 2000*, Franklin Watt, 2000.

szövetségesek lesznek. Legalább egytized részüknek még az is ott motoszkált a tudatában, hogy ha ezt a próbát „becsülettel” végigcsinálják, a későbbiekben majd ők is hasonló lehetőségeket kapnak az újonnan érkezettek megalázásában, netán a velük való kegyetlenkedésekben is. Egyharmaduk – főleg a veszélyes helyzeteket előidéző tanulók – még azt is megemlítette, hogy tetteit csak a *hagyományokhoz* való ragaszkodás motiválta (emiatt nem is gondolták, hogy valamilyen helytelen dolgot műveltek volna), és ugyanennyien úgy látták, hogy tulajdonképpen a *felnőtt világban* is hasonló szokások érvényesülnek, akkor pedig alighanem szükség is van ilyesmire ahhoz, hogy valaki teljes jogú tagként bekerülhessen egy újabb közösségbe. (Gondolnak-e vajon rá az azonnal rendőrért, ügyészéért, bíróért kiáltó felnőttek, hogy mindenekelőtt a saját környezetükben is körül kellene nézniük?) S bármily meglepő, sokan azt gondolták, hogy az efféle próbák teljesen törvényesek, legalábbis a saját államukban, pedig ezt amúgy is csak kilenc szövetségi állam esetében lehetne feltételezni (mert a többiben már létezik az ún. „beavatásellenes törvény”).

Más rítusokhoz hasonlóan a beavatási szertartásokra is jellemző – mint már említettem –, hogy lehetőség szerint a mindenkori felsőbbtség-hatalom *tudta nélkül* kell lezajlaniuk. Nem tudhat róla sem a tanár, sem a sportvezető, sem más hivatalos felettes; ezért titokban, néptelen helyeken, a kollégiumokban éjszaka (hol romantikus, hol hátborzongató körülmények között) kell rájuk sort keríteni, azon az áron is, hogy ez idő alatt valaki szándékosan leköti-elvonja az illetékes(ek) figyelmét. Ez mint cél még érthető is; viszont sokkal nehezebb elfogadni azt, hogy a megalázottak, a szecskáztatottak maguk is hajlandóak még a negatív élményeiket is titokban tartani, magukba fojtani. Betyárbecsületből? Szégyenből? Büszkeségből? Igen, és sok más ok miatt is; mindenesetre ezzel teszik majdnem lehetetlenné, hogy az adott közösségben egyszer s mindenkorra véget vethessenek az ilyen túlkapásoknak.

Nehezen hihető, hogy a tanárok csakugyan ne tudnának ezekről a szertartásokról. A hazai Kurt Lewin-vizsgálat például megemlíti egy olyan esetet, amikor harmadikos pécsi középiskolások a nagyszünetben szecskázatták a „kicsiket”, miközben a tanárok úgy tettek, mintha semmit sem vennének észre. Általános tapasztalat az is, hogy a tanárok – még ha észreveszik is, hogy történik egy s más – igyekeznek nem közbelépni, mintegy azt jelezve, hogy mindez valamiképp hozzátartozik az iskolai hagyományokhoz. A magyarországi vizsgálat tapasztalatai alapján mindenesetre a szociológus úgy véli, hogy tulajdonképpen a szecskáztatás „sok iskolában a nevelés eszköze, amelynek segítségével a túlhajszolt, leterhelt tanárok megpróbálják a felsőbb éves diákokra hárítani a fárasztó fegyelmezést. Ráadásul az iskola még közel sem az a demokratikus, nyílt közeg, amelyről szinte minden intézmény pedagógiai programjában olvashatunk; az erősen hierarchikus, tekintélyelvű gimnáziumok és szakközépiskolák pedig *szellemiségükkel* még akkor is támogatják a felsősök rémuralmát, ha nyíltan nagyon is kemény szankciókkal sújtják a szecskáztatást.”¹³

A történések *titokban* maradásának természetesen egyéb okai is vannak. Az a szomorú tapasztalat, hogy a fiatal úgy érzi, tulajdonképpen nincs is *kinek* elmondania, hogy veszélyes játékba kényszerítették bele, nem tud kihez fordulni a panasszal, hogy megalázták; az

amerikai felmérés legalábbis ezt a választ kapta az érintettek több mint egyharmadától. (A helyzet súlyosságát jelzi, hogy ezek szerint sokan a szülők segítségét sem merik kérni. Feltehetően többek között azért sem, mert ez esetben *biztosan* napvilágra kerülnének a titkolni kívánt események, s ennek várható következményei ugyancsak félelmet ébresztenek az érintettekben.) Arra is több mint 20 százalék utalt, hogy a felnőttek amúgy sem tudnák kezelni ezt a helyzetet. Hasonlót bizonyítanak azok a válaszok, amelyeket a beavatási rítusok-hagyományok megszüntetésének lehetőségei iránt tudakozódó kérdésekre adtak. A valós állapotok súlyosságát jelzi, hogy a tanulók csaknem felétől tulajdonképpen nem állna megszűnő a *rendőrségi segítségkérés* sem, bár a nagyobb többség beérné a jelenleginél keményebb, súlyosabb fegyelmezési rendszerek kialakításával, radikálisabb módszerek alkalmazásával. Jelentős a „zérótolerancia” híveinek száma. Szerencsére olyanok is vannak, akik a probléma kialakulásának megelőzésében vélik megtalálni a megoldást; ehhez járható útnak tartják például az érintett korosztályok esetében a fizikai igénybevétel növelését (sportolással), a rájuk bízott pozitív kimenetelű feladatok megsokszorozását, a felnőttek minden negatívumot nélkülöző jó példájának hangsúlyozását; sőt egynegyedük egyfajta „beavatásellenes” tanulói szerződés megkötését is lehetségesnek tartaná a saját intézményében. De annak természetesen minden érintett, elkövető és áldozat egyaránt tudatában van, hogy a helyzet gyökeres megváltoztatása csak drasztikus *kulturális változásokkal* együtt érhető el. Ebben a folyamatban pedig igen nagy szerepet kell kapnia a civil és közösségi kontrollnak, a tanulók tudatosságának, a tevékenységek felelős tervezésének és a helyi fegyelmezési szabályok szigorításának és egyfajta „testre szabásának”.

A megelőzés konkrét tennivalóit egyébként a vizsgálat külön ajánlások formájában is összegezte. Ez az ún. „beavatásellenes üzenet” a következő feladatok megoldását ajánlja az iskolák figyelmébe:

- Először is a település egész közösségének meg kell vitatnia „beavatásellenes” törvények, írott jogszabályok életbeléptetésének lehetőségét.
- Az oktatási vezetőkkel, a családokkal és a tanulókkal egyaránt meg kell ismertetni a beavatás következményeit.
- Tudatosítani kell mindenkiben azt, hogy ezek életveszélyesek is lehetnek.
- A legkülönbébb csoportokkal beszélni kell arról, hogy mindez miért történik/történhet meg.
- A vezetők a *tanulói magatartást* is értékeljék, és alakítsanak ki olyan gyakorlatot, amely azonnal jelzi, ha valahol meg nem engedett szertartásra került sor.
- Tehát a viselkedés terén nyújtott „teljesítmény” is számítson, ne csak a tanulmányi.
- Alakítsanak ki szigorú fegyelmezési gyakorlatot és megfelelő szankciókat a beavatások büntetésére.
- Ilyen esetekről haladéktalanul értesítsék a szülőket és a törvény képviselőit is.
- Vegyenek komolyan minden ilyesféle eseményt, akármilyen csoportban került is rá sor.

A gyerekek személyes biztonsága végett – folytatják a javaslatokat az amerikai kutatók – a közösségi kapcsolatokat, elsősorban az idősebb személyek szerepét is a jelenleginél jobban meg kell erősíteni. Ebből a célból

- alapvetően át kell alakítani a közösségi értékeket, újból érvényesíteni kell az udvariaság elvárásait;
- a középiskolák tanárait fel kell ruházni a legkülönbözőbb közösségépítési kompetenciákkal;
- a mindenkori felnőtteknek személyesen is kapcsolatokat kell fenntartaniuk a fiatalokkal;
- teremtsenek olyan játéklehetőségeket, amelyekben a tanulók kiélhetik a rituálék iránti vonzalmukat is;
- szoktassák rá a gyerekeket arra, hogy minden tettük előtt feltegyék maguknak a kérdést: miként hat ez a többiekre;
- bátorítsák a gyerekeket arra, hogy bármilyen kérdésben bizalommal forduljanak a felnőttekhez, negatív közösségi tapasztalataikkal is, tudván, hogy ezek nem kerülnek nyilvánosságra;
- s végül a pedagógusoknak külön figyelmet kell fordítaniuk minden közösségben azokra a gyerekekre is, akik e rítusokban egyáltalán nem vesznek részt, mert – valamely ok miatt – ki vannak rekesztve; s ezért vagy bármi másért akár bosszúra is készülhetnek.

*

A felmérés óta eltelt egy évtized. A helyzet azonban semmit sem változott. Legfeljebb az mondható el, hogy a téma kutatói mostanában már valósággal naprakész adatokkal rendelkeznek; kutatások tucatjai ugyanis folyamatosan számolnak be a vonatkozó eseményekről.¹⁴ Ez utóbbi, hivatkozott felmérést ugyancsak Amerikában, a maine-i egyetem doktoranduszai készítették 53 intézmény több mint 11 ezer post-secondary kurzuson tanuló diákja körében, kifejezetten a korábbi, Alfred egyetemi kutatás megismétlésének szándékával. Megállapításuk igazán hasonlóak a korábbiakhoz (csak a szexuális abúzusok száma növekedett azóta), újdonságnak számít viszont az, hogy a beavatási szertartások mintegy felét videóra is felveszik – esetleg mobiltelefonnal rögzítik –, és felteszik a világhálóra. (A világhálón – mondhatni: természetesen – külön szakmai weboldal¹⁵ van a beavatási szertartások ellen fellépni kívánók számára is.)

A jelenség tehát továbbra is létezik; a közvéleményben pedig egyre inkább sziszifuszi küzdelemként jelenik meg mindaz, amivel eddig próbálkoztak. E téren láthatóan csődöt mondott a törvény is, hiszen hiába van már – azóta még több, már 44 amerikai államban – beavatásellenes törvény, a helyzeten ez sem javít.

Úgy tűnik, valóban csak egyfajta kulturális paradigmaváltás hozhatja meg a várva várt eredményt.

¹⁴ PL. HAZING IN VIEW: *College Students at Risk. Initial Findings from the National Study of Student Hazing*. Ed. by Elizabeth J. Allan. Mary Madden, 2008.

¹⁵ <http://www.stophazing.org>